

קמז:

ערבי פסחים פרק עשירי פסחים

מסורת הש"ס

**עין משפט
גר מצוה**

צבא אמר פ"י מהל' מנה
כללה: **ו**
צב ב' מ"י פ"ח סס
כללה: **ו**
צב ד' מ"י סס הל' ד'
ז ומ"י פ"י מהל' תמרת
כללה: **ו**

זוהר אור השלם

ז ואמרם זכר פסח
זהו ל"א אשר פסק על
חיי בני ישראל במצרים
צבאו את מצרים ואת
צבאו הציל ויפק העם
ישתחוו: שבת יב כו
י' ואת א' תבצק אשר
יצאו ממצרים ענת
ועת כי לא המץ כי
רש מצרים לא יכלו
להתחננה וגם צדה לא
יש: שבת יב לט
ע' וקורא את יתוים
עבדו קשה חבדו
לכוננו וכל עבדו
שדה את כל עבדכם
יש: עבדו קום פפקר:

ו והגדת לבנך ביום
זה ואמר לבנך עבדו
זהו לאמר עבדו זה
יש: ו' ל' ביצאיתו
מצרים: שבת יג ח

ז ואורנו הוציא משם
י' ואת בני ישראל לת
ר' את הארץ אשר
ישבע לאבותינו
דברים כ כ

ו ואמר אל זכני עירי
בנו זה חסר ונתת אענו
י' ומע בקלנו וזלל וסבא:
דברים כ כ

מוסף רש"י

כ' דהוה ליה למכתב
בנו זה חסר ונתת אענו
וישמע הוא שאלה
כענין ומלכותו זה
מקדש אלוהינו ואלו
סמין (תורתנו ע"ת.)

רבינו הגאון

אמר רבא משה צריך
ל' זיכה כשומר מצוה זו
כ' שאלו אכילין זכר. וכן
כ' צריך צריך להגביהו. אבל
כ' אמר צריך להגביהו
כ' ש' שראת מקדש שר
ואכל קדשים בחוץ. אמר
ר' אחא בר יעקב סוטה
פ' של לומר הגדה כו.
האיכאן כשר הוא לומר
הגדה. רבנא בוסן הוה
ד' רבנן ואקפידן בכלל דרב
א"א בר יעקב סבר משה
ביסן הוה דאורייתא. הוא
א"ר רבא בר יעקב בוסן פירקין
כ' בוסן הוה דרבנן.
וסיקין קסבר כל דחקין
רבנן כעין דאורייתא חקין.
פ"י עבדו זה עבדו מצוה
ומרור הוא.

והותם בגאולה ת"ק לא פ"י כ"ד ופליגי במילתיה ר"ט ור"ע
ר' טרפון אינו חותם בנרוך שלה היה מאריך בדברי
בקשה ולא היה אומר אלל הולאה ור"ע סבר דחומס בה בנרוך
לפי שמאריך בדברי בקשה ואומר כן ה' אלהינו יגיענו כו' וק"ל
(עיורין דף מו:) הלכה כר' עקיבא
מחבירו וכן מלינו במסדרין (דף כא.)
גבי לא ירנה לו נשים זכרים חזקת
הנשים (ב"ב דף טז.) דפליגי תנאי
במילתיה דתנא קמאה:
ה"ג ונאמר פ'נו שיריה חדשה
(ה) וכן נורה דף שיר
חדש ע"ש נאולתנו. ל' דהכי תניא
במילתא כל השירות לשון נקבה
חוץ משירה דלעמדי דלשון זכר
כלומר שהנקבה יש לה זענר ליהד
אף כל הנסים יש אחריהם זענר
חוץ מלעמדי שאין אחריהם זענר וכן
יסד הפייטן בנולת אי פמרוס
שירות אלה לשון נקבה מיוסדים כי
ואמר את אחיהם ע"ש אחיהם
ע"ש חמש כו' ונרסין שס מן
הזכרים ומן הפסחים שהגיגת
לכנעה עשר נאלמת קודם לפסח
לפי שהפסח נאלל על השועב:
ה"ג

ובה"א יעד חלמיש למעינו מים והותם בגאולה ר"ט אומר אשר גאלנו וגאל
את אבותינו כמצרים ולא היה חותם רבי עקיבא אומר כן ה' אלהינו ואלהי
אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום שמחים
בבנין עירך ששים בעבודתך ונאלל שם (מן הפסחים ומן הזבחים) כו' עד
כא"י גאל ישראל: **גמ'** אמר רבא צריך שיאמר ואתונו הוציא משם אמר
רבא ימצא צריך להגביה ומרור צריך להגביה בשר א"צ להגביה ולא עוד
אלא שגראה כאוכל קדשים בחוץ אמר רב אחא בר יעקב סומא פטור מלומר
הגדה כתיב הכא בעבור זה וכתיב התם (ב"ב) כגנו זה מזה להל' הפרט ל'לוסומא
אף כאן פרט ל'לוסומין איני והאמר מרימר שאלתינהו לרבנן דבי רב יוסף מאן
דאמר אנדתא בי רב יוסף אמרו רב יוסף מ"ד אנדתא בי רב ששת אמרו רב
ששת קסברי רבנן מצוה בזמן הזה דרבנן מכלל דרב אחא בר יעקב סבר ימצוה
בזמן הזה דאורייתא והא ר"ב אחא בר יעקב הוא דאמר מצוה בזמן הזה דרבנן
קסבר כל דחקון רבנן כעין דאורייתא תיקון לרב ששת ולרב יוסף נמי הא ודאי
כל דחקון רבנן כ'כעין דאורייתא תיקון הכי השתא בשלמא התם מדרוה ליה
למיכתב יבגנו הוא וכתיב בגנו זה ש"מ פרט ל'לוסומין הוא דאתא אבל היה לאו
בעבור זה מאי לכתוב אלא בעבור מצוה ומרור הוא דאתא: לפיכך נאבא חייבין:
א"ר

נב' לרץ להגביה כשהוא אומר מצוה זו שאלו אוכלין: **כשר** אין
מגביה כשהוא אומר פסח שהיו אבותינו (במגרים) אוכלים
לא יגביה הכשר שהוא זכר לפסח: ה"ג כשר אינו לרץ להגביה ולא
עוד אלא שגראה כמקדש כו': אין לרץ להגביה. דהא לא מצי
למימר פסח זה: רב יוסף ורב ששת
מאורי עינים היו: הא הוא דאמר.
כסיפא דהאי פירקא (דף קכ.)
אחד זה ואחד זה דרבנן:
לחמ

שלושה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו
ואלו הן פסח מצוה ומרור פסח על שום
שפסח המקום על כתי אבותינו במצרים
[שנאמר ויאמרתם זבח פסח הוא לה' אשר
פסח וגו'] מצוה על שום שנגאלו אבותינו
במצרים [שנאמר ויבארו את הבצק אשר
הוציאו ממצרים וגו'] מרור על שום שמרור
המצרים את חיי אבותינו במצרים שנאמר
[וימררו את חייהם וגו'] יבכל דור ודור
חיוב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא
ממצרים שנאמר יוהגדת לבנך ביום ההוא
לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים
לפיכך אנוהו חייבים יהודות להלל לשבח
לפאר לוימם להדר לכרך לעלה ולקלס ל'למי
שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו
הוציאנו מעבודת לחרות מיוגן לשמחה
ומאבל ליום טוב ומאפלה לאור גדול
ומשעבוד לגאולה ונאמר לפניו הללויה עד
היכן הוא אומר בש"א עד אם הבנים שמחה
ובה"א יעד חלמיש למעינו מים והותם בגאולה ר"ט אומר אשר גאלנו וגאל
את אבותינו כמצרים ולא היה חותם רבי עקיבא אומר כן ה' אלהינו ואלהי
אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום שמחים
בבנין עירך ששים בעבודתך ונאלל שם (מן הפסחים ומן הזבחים) כו' עד
כא"י גאל ישראל: **גמ'** אמר רבא צריך שיאמר ואתונו הוציא משם אמר
רבא ימצא צריך להגביה ומרור צריך להגביה בשר א"צ להגביה ולא עוד
אלא שגראה כאוכל קדשים בחוץ אמר רב אחא בר יעקב סומא פטור מלומר
הגדה כתיב הכא בעבור זה וכתיב התם (ב"ב) כגנו זה מזה להל' הפרט ל'לוסומא
אף כאן פרט ל'לוסומין איני והאמר מרימר שאלתינהו לרבנן דבי רב יוסף מאן
דאמר אנדתא בי רב יוסף אמרו רב יוסף מ"ד אנדתא בי רב ששת אמרו רב
ששת קסברי רבנן מצוה בזמן הזה דרבנן מכלל דרב אחא בר יעקב סבר ימצוה
בזמן הזה דאורייתא והא ר"ב אחא בר יעקב הוא דאמר מצוה בזמן הזה דרבנן
קסבר כל דחקון רבנן כעין דאורייתא תיקון לרב ששת ולרב יוסף נמי הא ודאי
כל דחקון רבנן כ'כעין דאורייתא תיקון הכי השתא בשלמא התם מדרוה ליה
למיכתב יבגנו הוא וכתיב בגנו זה ש"מ פרט ל'לוסומין הוא דאתא אבל היה לאו
בעבור זה מאי לכתוב אלא בעבור מצוה ומרור הוא דאתא: לפיכך נאבא חייבין:
א"ר

טרפון פומה בנרוך ואינו חותם בנרוך מידי דהוה אכרכת פירות זכרכת המנוח דכולה הולאה היא ולר' עקיבא חותם בה נמי בנרוך לפי
שחוקף בה דברי ר'יו ונקשה: כן יגיענו וגו'. והיינו דעבדין כר"ע מחבירי. ומ"ק דקאמר וחומס בגאולה אינו מנה שלישי דא"כ אמאי
עבדין כר"ע הואיל ורבנן פליגי עליה הא אין הלכה כר"ע מחבירי והא דקאמר ת"ק וחומס בגאולה ד"ה היא ולא נה לטעם מילתיהו דר"ט
ור"ע אלל לאשמעין שמשמין ברכת גאולה דלל תימא אין מרבין כלל כסיום הגדה כי אם ברכת היין לבר על הכוס השני. ור'איה לבר
במסכת כבודת בפרק א"ע"פ (דף טו.) דלויכא נמי פלוגמיהו דר' טרפון ור"ע כה"ג דפליגי בסנה משנה דתנן הגיע עין ולא יושאו אוכלת משלו
ואוכלת בתרומה ר' טרפון אומר נומנן לה הכל תרומה ר"ע אומר מחנה חולין ומחנה תרומה וכי היכי דפליגי התם ר"ט ור"ע צפירושא
דאוכלת בתרומה ולאו מתלמח תנאי הוו הכי נמי פליגי מרייוהי הכא צפירושא וחותם בגאולה ולאו מתלמח תנאי הווי שהתנא סתם דבריו בין
הכא בין בכמותם והדר מפרש לה בפלוגמח דר"ט ור"ע. וחומס דתנא קמא סויה בעלמא ואינו חותם דר"ט חתימת סוף ברכה היא:
(ו) **כללויס**. חיבה אמת היא כמו הילול כגון מתמיה א' הגויה והצניע (ימקאל מה) וכמו כן כסיה: **ידידי**. וקרא שמו ידידיה (ש"י יו.) תמן הביא קרא
כן לשלמה: **מרחביה**. כמו מרחב: אסת. כלומר חיבה אמת היא ואין המיביה נחלקת לשנים: **לרבי מאי**. מפליג פליג או אוסופי מוסקי
אלל רבנא פשיטא דפליג מדקאמר בלנד: **חביבי**. דודי ר' חיאי: **הללו כהן גיטא**. כפוף שיטה ויה בתחלת שיטה אחרת: **כסלוניס**
הריב. בהללויה הריב וכולהו הללויה דריש ליה הכי אלמח חיבה אמת היא: **כספלה**. מהלה לודו (מהליל קמיה): **כספלה**. תפלה לעני כי יעטוף (שם קין
תפלה למשה שם פן): **כסודאה**. הודו לה' כי טוב ושמ קוין: **שיר שפורה**. או ישיר משה: **משה וישראל כו'**. כלומר צאוח פשיטא לן דמשה וישראל
צאוחה שעה שעלו מן היס תיקוהו ולא היה מקודם לכן אלל הלל דראשי חדשים וימים טובים מי תיקנו: **על כל פקד ופקד**. ועל כל
רגל ורגל. ועל כל צרה שלא תבא עליהן ליטנה מעליה נקט כלומר שאס ח"ו תבא צרה עליהן וישעו ממנה אומר אותה על גאולה כגון
הנוטה: **דוד אמרן**. על המחורעות שאירעו: **כל אלו**. תפלות: **הללו זה**. כספר תהלים שאנו אומרים על כל פקד ופקד: **משה וישראל**
אמרופו. דכתיב ביה (שם קטו) כלאת ישראל ממלרים היס ראה וימוס ואח"כ קבעו דוד בספרו: **אפשר ישראל שומעין אס פסחיהו**. מיליאת
מלרים ועד דוד ולא אמרו עליו הללו: **ד'א פסלו של מיכע עומד ככפי**. צאוחו מקום עומד דימי דוד היה לכתיב ביה פק גלות כל הארץ
(שפסות יו.) **וישראל אומרים הלל שכתבו בו** (מהליל קטו) כמחיה היכו עשיהם בתמיה אלל ודאי על היס נאמר מחלה ושוב על ספר כן שמעתי. ול"ג
בכפי כיוני הוא לגנאי כלומר עומד בשמחה: **וישראל אמרו** לפניו ל"ג. ואי גרס ליה מפרשין ליה כמו בפני הביט בעודי קיים: **כנגד**
ליבור. כנסת ישראל שמתנבא על גלותן והתפלל עליהן: **נלווח וניגון לעמיד לבא**. כל מקום שנאמר נלווח למתא כנגינות לעמד לבא הוא
מדבר. ולא ידענא הכי משמע אלל הכי הוה קיס לבו: **ע"י סורגמן**. הוא אומר ואחר משמע לרבים והיינו משפיל לוחש לתורגמן:
לדוד

הנהגות הב"ח
(ב) וי' דהי' דהי' מל'
לפני שירה חדשה ובסוף
גרסינן וידיה לק':

גילוי הש"ס
ג"ל קסבר רבנן מצי
בהו"ל רבנן. ע"י מילת' יו'
ע"י דהי' דהי' דהי' וכו':

הנהגות מהר"ב
רנשבורג
א"ן רש"י דהי' הללויה
וכי תחמיה וכו' י"ב
תחמיה הוא ביחוקאל
כ"ד ה' והיל' למנוח
תחמיה כפרש"י שם והגודה
הבניה הוא ביחוקאל מ"ל
י"ג והמ"ל בגור והסנן
רש"י ודר"ק שם אלל
שדך המנוח לסיים המיביה
כחומות" ה' וככ"ג
הללויה דהכא: